

## FUKAHA VE HABER-İ VAHİD

- 1- Ahad hadisler, gerek Rasulullah'tan rivayet eden sahabede ve gerekse daha sonraki tabakalarda ravi sayısı tevatürün altında bulunan hadislerdir. Mutevatirin altında olduktan sonra ahad olması için sayının kıymeti yoktur. Dolayısıyla mutevatir hadis dışındaki her hadis haber-i vâhiddir. Rasulullah'tan gelen hadislerin kahir ekseriyeti ahad niteliğini taşımaktadır.
- 2- Hüküm  
Ahad hadis tevatür derecesinde olmadığı için, kesin bilgi arz etmeyip zan ifade eder. Zan ifade eden deliller ise itikadda asli delil hüviyetinde olmadığından —istifade edilmekle birlikte— inanç konuları bunların üzerine bina edilmez. “Dünyalık bir iş olmasına rağmen Kur'an alışverişte iki Müslümanın şahit getirilmesini isterken, dinî hükümlerde iki şahit niçin gerekli değildir? Ravi sayısı bir tabakada bir sikaya düşen hadisler niye kabul ediliyor?” şeklinde bir itiraz gelse de dünyadaki hemen hemen her şeyin haber-i vâhidle yürümesi sebebiyle cumhur amelî konularda haber-i vâhidlerle amel edileceğini kabul etmiştir. Burada Şâtıbî'nin delilleri taksimatını zikretmek haber-i vâhidin durumunu netleştirmesi açısından yerinde olacaktır.
- 3- Şâtıbî (790/1388) şer'î delillerin ikiye ayrıldığını belirtir ki bunlar, kati ve zanni delillerdir.
  1. Kati deliller: İtibar edilmesi hususunda bir problem yoktur. Abdestsizlikten sonra abdest almak, namaz, zekât, oruç, hac, emr-i bi'l-ma'rûf, nehy-i ani'l-munker, ümmet arasında vahdeti temin etmek, adalet ve benzeri hususlardaki deliller gibi.
  2. Zanni deliller: Bunlar iki kısma ayrılır: a) Kati bir aslı bulunan deliller: Bu deliller muteberdir. b) Kati bir aslı bulunmayan deliller. Şâtıbî bu tür delillerin hemen kabul edilmemesi gerektiğini söyledikten sonra bunun da kendi içinde ikiye ayrıldığını belirtir: a) Kati bir asla ters düşen zanni delil. b) Kati bir asla ne ters ne de muvafık düşen zanni delil.  
Şâtıbî kati delil ile amel etme hususunda problem olmadığını, kati bir aslı bulunan zanni delillerle de kitabın beyanı olmaları hasebiyle amel edilmeleri yönünün zahir olduğunu söyler. Kur'an'da mücmel olarak geçen namaz ve haccın nasıl yerine getirileceğini, bazı alışveriş türlerini ve faizi yasaklayan hadisler gibi.  
Kati bir asla muarız olan ve başka kati bir aslın da kendisine şahitlik etmediği zanni delile gelince, bunun böyle olduğunu ortaya koyan iki delil vardır. Birincisi, şeriattın esaslarına ters düşmektedir. Şeriattın esaslarına ters düşen ise sahih olamaz. Çünkü şeriattan bir parça değildir. Şeriattan olmayan bir şey nasıl ondan sayılacak ki? İkincisi, onun sahihliğine şahadet edecek bir delil bulunmamaktadır. Bu sebeple bu zanni delil de itibara alınmaz. Örneğin bir insan hanımına zihar yaptığı zaman keffaret olarak ilk önce bir köle azat etmesi, buna gücü yetmiyorsa iki ay peşi sıra oruç tutması gerekir. Bir kimsenin böyle birine daha ilk başta iki ay oruç tutması yününde fetva vermesi bu kabildendir.  
Kati bir asıl tarafından desteklenmeyen ve kati bir asla ters de düşmeyen hadise gelince, Şâtıbî bu konuda iki görüş bulunduğunu; bazılarının, kendilerini destekleyen kati bir delil bulunmadığı için bu yönüyle şüphe ve şer'î esaslara muhalefet arz ettiklerini söylediklerini aktarır. Kabul edenler ise fûru meselelerde zan ifade eden delillerle amel edildiği, bu tür rivayetlerin de kati bir esasa muvafık olmamakla beraber aykırı da olmadıklarını, bu nedenle

kati bir asıl tarafından desteklenmedikleri için bir taraftan retleri gerekiyorsa da muhalefet arz etmedikleri için diğerk taraftan kabullerinin gerektiğini söylerler. Bu ise tearuz demektir ve bu durumda zan ile amel edilir.

Ahad haberlerle amel etmenin şartları mezheplere göre değişiklik arz etmektedir. Biz bu bölümde haber-i vâhidlerin kısımlarına, delil olup olmamasına, ravide aranan bülüğ, zabt gibi şartlar dışında kalan “kabulünün şartlarına” temas edeceğiz.

- 4- Hanefilerin meseleye yaklaşımı
- 5- Mâlikîlerin meseleye yaklaşımı
- 6- Şâfiîlerin meseleye yaklaşımı
- 7- Hanbelîlerin meseleye yaklaşımı
- 8- Sûfilerin meseleye yaklaşımı